

Posudek diplomové práce na téma „Odškodňování v mezinárodním právu za zvlášť závažné zločiny“ předložené Klárou Vermachovou

Práce v celkovém rozsahu 59 stran byla dokončena 30.3.2015.

Téma předložené diplomové práce navazuje předmětem zkoumání na stabilizovanou a v nauce dostatečně zpracovanou problematiku odpovědnostních následků za protiprávní chování. Nicméně reparační povinnost získala na nové aktuálnosti v souvislosti s právní úpravou vztahů státu a jednotlivce tvořící základ zcela nového segmentu mezinárodního práva určeného mezinárodněprávní ochraně lidských práv. Odškodňování obětí zvlášť závažných trestných činů se v tomto kontextu jeví jako klíčová, v pozitivním mezinárodním právu obyčejově dosud neustálená problematika. Dostatečně je však v současnosti upravena ve smluvní formě, jako součást mezinárodních lidskoprávních úmluv. V této podobě poskytuje dostatečnou materii k analýze korelativního vztahu státu-porušitele a oprávněné oběti.

V literatuře není toto téma zvlášť výrazně zastoupené. Tím spíše je k ocenění volba tohoto tématu diplomantkou s tím, že hlavní zaměření předložené práce směřuje k detailnějšímu výkladu otázky odškodnění oběti zločinů podle mezinárodního práva.

1. Aktuálnost a náročnost tématu:

Aktuálnost tématu je daná především charakterem soudobých konfliktů, ať již vnitřních nebo mezinárodních, kde dochází k masovému a systematickému porušování lidských práv. Snaha o nápravu se kromě reparačních povinností státu-porušitele odehrává i v rovině trestní odpovědnosti pachatele – osoby v postavení orgánu státu či jednající v jeho prospěch, jíž korelativně odpovídá i nárok na odškodnění oběti přiznaný soudním orgánem vnitřní či mezinárodní povahy. Otázku, do jaké míry regionální lidskoprávní soudní instrumenty opírají své verdikty o konkrétní ustanovení relevantních mezinárodních úmluv by autorka mohla zodpovědět v ústní obhajobě.

Aktuálnost zvolené tematiky je spojena i s nároky na její formální zpracování a zvolení příslušné koncepce. Autorka vychází primárně z příslušné smluvní úpravy, jejíž efektivitu dokládá citací relevantní kasuistiky. Vhodně se též opírá o názory nauky. Autorka též demonstruje komplexní problematiku odškodňování obětí zločinů proti lidskosti včetně genocidia na případu konfliktu ve Rwandě a zejména na přístupech ICTR.

2. Formální stránka práce a využití zdroje:

Z formálního hlediska je práce vhodně strukturovaná do pěti kapitol a závěru. Jednotlivé kapitoly jsou logicky řazené, rozsahem vyvážené a podávají vcelku komplexní pohled na zkoumanou problematiku a na cíle vytčené autorkou v úvodu práce. Autorka téma zpracovala převážně s využitím analytické metody s tím, že v případě nezbytnosti uplatnila i deskriptivní přístup. Téma bylo náročné na zpracování s ohledem na poměrně velké množství pramenů. Možná proto autorka ne vždy využívá prameny v jejich aktuálním znění. Například na straně 9 uvádí překonanou informaci o přípravách na přijetí třetího opčního protokolu k Úmluvě OSN o právech dítěte, umožňujícího individuální podání. Pro přesnost uvádím, že inkriminovaný Protokol byl přijat 10.12.2008 a v platnosti je od 5.5.2013 s tím, že jej dosud ratifikovalo 20 států. Obdobně na straně 14 autorka opomněla uvést novou procesní úpravu, kterou přinesl protokol č. 14 k Evropské úmluvě o lidských právech a základních

svobodách. O této – z procesního hlediska – závažné revizi by se autorka mohla podrobněji vyjádřit v ústní obhajobě.

Předložený elaborát je na vcelku dobré úrovni, co se týče odborného jazyka. K ocenění je i velmi slušná literární úroveň textu. K celkové kvalitě elaborátu přispívá vhodný a kvalifikovaný poznámkový aparát a přehledně sestavený seznam literatury.

3. Obsahová stránka práce:

Práce má dobrou koncepční úroveň a odpovídající logickou strukturu s tím, že vstupní kapitola seznamuje čtenáře s relevantní úpravou problematiky odškodnění v klíčových lidskoprávních instrumentech univerzální i regionální povahy. V následující kapitole rozebírá zvláště závažné zločiny podle mezinárodního práva. V této souvislosti by mohla v ústní obhajobě uvést, do jaké míry zkoumané smluvní instrumenty odrážejí kvalitu *ius cogens* příslušných povinností států včetně následků jejich porušení. Znamená kvalita *ius cogens* například v případě ochrany práva jednotlivce na život i automatickou povinnost v případě jeho porušení zajistit odškodnění pozůstalým osobám?

Třetí kapitola je věnovaná subjektivní stránce odškodnění, analyzuje postavení jak oprávněných, tak i povinovaných subjektů (možná že by bylo vhodnější použít výraz „osoby“ s tím, že výraz „subjekt“ je v mezinárodním právu spojován s jiným významem), následně se pak autorka věnuje výkladu obsahu a forem reparace. V tomto kontextu spojuje reparaci s povinností v obdobném významu, jako je tomu u reparační povinnosti mezinárodněprávní. V ústní obhajobě by proto mohla uvést, zda reparační povinnost jako součást sekundární odpovědnostní povinnosti států je totožná s reparační povinností povinných osob ve vztahu k obětem zvláště závažných zločinů. Jsou oba tyto typy reparační povinnosti založeny obecným mezinárodním právem?

V následující čtvrté kapitole jsou uvedeny mechanismy odškodňování s tím, že autorka tyto rozlišuje na mechanismy založené smlouvou, mezinárodními organizacemi, dále diferencuje smíšené mechanismy a mechanismy uplatněné národními soudy.

Poslední kapitola je do určité míry *test case* předchozí analýzy. Autorka zde rozebírá řízení o odškodňování obětí rwandské genocidy. Kromě ICTR věnuje pozornost i místním soudům a hlavně otázce potřebných zdrojů reparace. V samostatné úvaze pak nastínila představu ideálního modelu řešení odškodňování.

Závěr práce je stručnou rekapitulací získaných poznatků a věcnou kritikou nedostatků, kterými dosavadní systém odškodňování včetně příslušných mechanismů trpí.

4. Otázky k zodpovězení:

Kromě výše uvedených otázek je možné diskutovat o otázce, zda je žádoucí, aby vznikl samostatný mezinárodní judičiální mechanismus pro stanovení reparačních povinností. Autorka by se v této souvislosti mohla blíže seznámit i s relevantním návrhem Komise OSN pro mezinárodní právo zabývajícím se problematikou odškodnění za zvláště závažné zločiny. V textu práce se tímto důležitým dokumentem nezabývá.

5. Závěry a hodnocení práce:

Předložený elaborát je nesporně původní, kvalifikovaně zpracovaný a splňující cíle vytčené v úvodu. Jako takový splňuje požadavky kladené na diplomovou práci a s výhradou výsledku obhajoby předloženou diplomovou práci předběžně hodnotím jako velmi dobrou.

Datum: _____

Doc. PhDr. Stanislava Hýbnerová, CSc.,
vedoucí diplomové práce